

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

LETO—YEAR XXI

THE LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Chicago, Ill., sobota, 30. junija (June 30), 1928.

Subscription \$4.00 Yearly

STEV.—NUMBER 153

Uredništvo in upravniki prostori:
3857 E. Lawrence Ave.
Office of Publication:
3857 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

Demokratije nominirali Smitha in Robinsona

Jakass se je izrekel za suho in mokrega kandidata! Newyorški guvernér imenovan pri prvem glasovanju med splošno rabuko in padanjem pesti. Platforma ima točko "enforcement" kakor republikanska. Farmarji dobili poln koš obljub in delavci in mali podjetniki! Liga narodov zafajena!

Houston, Tex. 29. jun. — Senator Joseph T. Robinson iz Arkansasa je bil danes nominiran za podpredsedniškega kandidata demokratske stranke.

Houston, Tex. 29. jun. — Al Smith, newyorški guvernér, je bil sredi nominiran, kot je bilo pričakovati, predsedniškimi kandidatom demokratske stranke pri prvem glasovanju. Dobil je 850 glasov, torej več kot potrebni dvetretjinski večini. Faktično so našli 742 glasov ali osem manj kot je bilo treba, a takoj nato je delegacija iz Ohia in še nekaj drugih delegacij sprejelo svoje glasove za Smitha, nar je bila zmaga zagotovljena.

Nominacija se je izvršila med takim trusem, hrupom in nemilom kakor še nikdar v zgodovini konvencij te stranke. Delegat je so kričal kakor obsedeni, godbe so grmele in v tem divjem laosu so spet padle pesti. Spodaj so se delegatje iz Texasa, večina kukluksai, in policija je morala ponovno miriti brate krkanske. Trije delegati so bili vrženi iz dvorane. Senator Reed iz Misourija, ki je bil sam kandidat — dobil je le 48 glasov — je dejal, da tako divjega zborovanja še ni videl nikjer pod soncem.

Delegat Morrissey iz Missisippija je vpil: "Polovica delegatov iz južnih držav, suhih držav, je pijanih — zato ne vedo kaj delajo. Jaz bi jih vse pometal na cesto, hinavce, ki pijejo na skrivnem, tukaj pa glasujejo za prohibicijo."

Demokratska stranka bo letos lovila glasove na ta način, da bo volk sit in koza cela. Njena platforma, ki je bila sprejeta večina brez debate, je skrpulo celo vrste kompromisov in svetlih obljub. Vsi sloji in elementi so dobili dozico hladilnega olja.

Suhaci so dobili planko, ki jim zagotavlja "enforcement" 18. amandamenta in vseh zveznih pravnih zakonov, mokrači so pa dobili upanje, da ta "planka" ne ovrta dela za modifikacijo v posameznih državah, in dobili so mokrka kandidata. Bistveno se točka glede prohibicije ne razlikuje od republikanske točke.

Farmarji so dobili dolgo vrsto obljub, kako bodo demokratje, če zmagajo, "dvignili farmarstvo in ga postavili na enako stopnjo z industrijami," ni pa nikjer omenjena "ekvalizacijska pristojbina" niti McNary-Hauserjev zakon farmarske odpomoči, ki ga je dvakrat sprejel farmarski blok v kongresu.

Delavcem je obljubljena "svoboda kolektivnega pogajanja" (kadar se hočejo delodajalci pogajati), unije morajo biti izvede iz operacij protitrustnega zakona, ker "delo ni blago (komoditeta)" in "človeške pravice morajo biti zajamčene." Dalje je delavcem tudi obljubljeno omiljenje izdajanja sodnijskih prepovedi. Platforma tudi obljubuje, da bodo demokratje na "znanstven način" omejili brezposelnost.

Glede krize v premogovni industriji je napovedano "konstruktivno zakonodajstvo."

Trgovska mornarica se ima vrtni v privatne roke — kakor hočejo tudi republikanci. Demokratje kakor republikanci nimajo besede o Muscle Shoalsu in javnem lastništvu hidroelektrične sile.

Največ pomoči obetajo demokratje malim podjetnikom, trgovcem in lastnikom malih delavnic.

Vesti z ameriškega industrijskega polja

Kompanija za izdelovanje gasilnih aparatov in strojev postala neunijska. — Brivci v Newarku stavkajo.

Elmira, N. Y. — Tukajšnja strokovna in delavska zbornica je obvestila vse mednarodne centralne delavske organizacije v Ameriki, da je American - La France & Foamite kompanija, ki izdeluje ognjeasne stroje in aparate, postala neunijska. Kompanija je inflatorila svoj kapital in hoče pomnožiti svoj dobiček na ta način, da bo znižala delavcem mezdo in podaljšala delavni čas.

Kompanija je imela nastavitvene v svoji tovarni samo organizirane delavce, dokler se ni reorganizirala.

Strokovna in delavska zbornica apelira na mestne prebivalce vseh mest, da podpirajo unifikacijo politike visoke mezde in kratkega delavnega časa, kajti brezposelnost je že zdaj velika.

Newark, N. J. — Tukajšnji organizirani brivski pomočniki so zastavili ko je pogodba potekla med njimi in mojstri. Pomočniki zahtevajo \$35 mezde na teden in da se prejemiki razdele na polovico, ako znesajo več ko \$50 na teden.

Manchester, N. H. — Tekstilne tovarne ne bodo obratovale od dne 29. junija do 9. julija. To pomeni, da se zniža še tako pičel zaluček tekstilnih delavcev v državah New Hampshire in Massachusetts.

New York, N. Y. — Na jug sicer je šlo od teh 17 kompanij varen v zadnjih treh letih in se je preselilo 69 tekstilnih tovarn v Georgijo.

Policija pripravljena proti stavkarjem

Stavkarji so pa kljub tej provokaciji mirni in dostojni.

New Bedford, Mass. — To mesto ima 250 policajev. Zgodaj zjutraj so vsi policaji na nogah, ko stavkajoči tekstilni delavci v dolgem spredu korakajo mimo tovarne mirno in dostojno. Okoli vsake tovarne je 16 uniformiranih policajev, okoli petdeset policajev pa je na vsaki postaji. Ti so pripravljeni, da na prvi klic tovarnarjev prihitijo na pomoč in udarijo po stavkajočih delavcih.

Stavkajoči se vozijo v tovarne v avtih, ki so lastnina tovarniških gospodarjev. Stavkarji jih gledajo, ne store jim pa nič zalega. Policija seveda ima nalogo, da aretirava vsakega stavkarja, ki bi zakričal na stavkajočih. Disciplinava stavkarjev je obduvanja vredna, kajti kljub vsem provokacijam ni prišlo do nemirov. Dozdej je bilo aretiranih okoli petdeset stavkarjev.

Tudi ta stavka pokazuje, kolike važnosti je za delavce politična organizacija. Izvolili bi lahko župana in občinsko upravo, ki bi bila popolnoma nepristranska ob času stavke. Policija izvši ukaze, ki jih prejme od svojih višjih. To si naj delavci zapomnijo. Policijski načelnik je izdal ukaz, da morajo biti vse policijske rezerve vedno pripravljene. Tudi on je prejel od nekoga drugega ta ukaz, in ga izvršil. In tako stoji policija na cestah in so priča, kako se stavkajoči vozijo v avtih gospodarjev v tovarne.

Delavci razumejo, zakaj so policijske rezerve pripravljene v takem številu, kakor da je sovražnik udri v mesto. Delavci se ne dajo provocirati in so mirni, kajti zavedajo se, da majhno število stavkajočih ne bo rešilo tovarnarjev. Njih največji sovražnik je glad. Ako jih ta ne prisili, da se vrnejo na delo, jih tudi kazanje policijske sile ne bo prisililo.

ZAKAJ PREGOVNA INDUSTRIJA PROPADA

Razen stavke so drugi tehnični vzroki, ki povzročajo trpljenje rudarjev in njih družin.

Chicago, Ill. — Federalizirani tisk, znana delavska tiskovna agencija je uvedla izpraševanja, kateri vzroki poleg stavke učinkujejo, da trpi premogovna industrija, z njo vred pa rudarji in njih družine. Federalizirani tisk je izpraševal oba stranki, to je podjetnike in rudarje in obe stranki prihajata do zaključka, da so razni vzroki pripomogli, da se je trpljenje rudarjev povečalo. Med te vzroke spadajo izboljšani in spopolnjeni stroji. Ti so povzročili, da danes potrebujejo veliko tisej manj rudarjev. Med te vzroke spadajo boljši proces pri zgorenju premoga, nova vporaba plinskega koksa kot kurivo, nove iznajdbe prihranijo veliko premoga kot kuriva, in premoga se porabi veliko manj.

Substituti za premog so tudi povzročili, da se danes porabi veliko manj premoga. Olje dela premogu največjo konkurenco, temu slede naravni plin in vodna sila, ki jo ispremene v električno.

Dolina reke Mississippi je bila nekoč največja odjemalka premoga iz države Illinois. Zdej so pa položena plinske cevi iz države Louisiana do Bellevilla, ki se nahajata severno od St. Louisa in v sredi premogovnega polja v Illinoisu.

V premogovniški ni uvedeno le strojno delo za izpodizavanje in nakladanje premoga, ampak vedno več takozvanih odprtih premogovnikov obratujejo tudi v Illinoisu, v katerih kopljejo premog s parnimi lopatami. Allen & Garcia kompanija je razvila te vrste premogovniške v severnem Illinoisu tako daleč, da koplje premog s parno lopato, ki je široka dvanaest čevljev. Ta lopata se vporabi najprvo, da pobere prst, ilovico in drug material, ki pokriva premogovo plast. Premogova plast se pa na to naklada naravnost v železniške vozove. Mesto rudarjev zdej delajo strojevodje parnih lopat in železničarji, ki premikajo vozove in jih zastavljajo v železniške vozove. Poleg njih je najetih še nekaj navadnih delavcev.

Član tvrdke Allen & Garcia kompanije izjavlja, da je premogovo polje v Illinoisu najpriljavnejše za odprte premogovniške, ker se premogove plasti nahajajo blizo površine. Ako se še zavedamo, da je bilo v mesecu maju izpremenjene toliko vodne sile v električno, da bi potrebovali dva milijona sedem sto tisoč ton premoga, ako bi hoteli parno silo spremeniti v električno, tedaj vemo, zakaj in kakšni so vzroki, ki pomagajo premogovniškimi podjetnikom, da se trdovratno vpirajo priznati rudarsko organizacijo in da kriče, da se mora mezda rudarjev znižati.

OSCAR AMERINGER JE UMAKNIŠ SVOJO KANDIDATURO.

Izjavlja, da je preveč zaposlen.

Milwaukee, Wis. — Oscar Ameringer je naznanil socialistični organizaciji v Wisconsinu, da ne bo kandidiral za governorja, ker ima preveč dela. Socialistična stranka je na to imenovala Otto Hauserja govnerskim kandidatom. Hauser je bivši pridigar in se zdej peča z zeljično trgovino. V socialističnem in delavskem gibanju v Wisconsinu je obrnil nase pozornost, ker se je takoj po vojni zavzel za pomilostenje radikalcev in vseh vestnih nasprotnikov vojne.

Železniškim telegrafistom povrhana mezda

Prizadeti so uslužbenci na pet železnicah.

St. Louis, Mo. — Organizacija brzojavnih železniških uslužbencev "Order of Railroad Telegraphers," naznanja, da se je tem uslužbencem povrhana mezda na pet železnicah. Baltimore & Ohio železnica mora plačati 87 centov mezde na uro. Tak je izrek rasoodišča. Mezda je bila povrhana za tri cente in pol na uro. Unija je zahtevala, da se mezda povrha za šest centov in da se jim dovolj petnajst dni v letu počitnice s plačo. Vrhtega so zahtevali, da imajo uslužbenec en dan prost na vsakih 14 dni, ako so zaposleni skozi sedem dni v tednu.

Frisco železnica je priznala dva centa mezdnege povrhavanja skozi pogajanje. Nova mezda je 65 centov in pol na uro. Ann Harbor železnica je priznala tudi dva centa povrhavanja na uro, tako da je nova mezda 62 centov na uro.

Quincy, Omaha & Kansas City železniška družba, ki je podružnica Chicago, Burlington & Quincy železnice, je tudi priznala dva centa in pol povrhavanja na uro skozi pogajanje.

Združena postaja Savannah je priznala šest centov povrhavanja na uro, Utah železnica pa tudi šest centov na uro, tako da zdej mezda od ure znesa 74 centov in pol.

Brzojavni uslužbenci na Michigan Central železnici so odglasovali, da sprejmejo mezdno povrhavanje, ki je nekaj nad tri cente na uro. Poleg tega zahtevajo, da se delavni čas zniža s sedem na šest dni v tednu.

Osebnost železničarjev glasuje spet o stavki

Prvo glasovanje je bilo proglašeno nepravilno.

New Haven, Conn. — Organizirani cestnoželezniški uslužbenci v New Havenu, Hartfordu, Staffordu, Bridgeportu in drugih mestih Connecticuta glasujejo spet, da se proglašajo stavka proti Connecticut kompaniji, ki je podružnica New Haven železniške družbe. Prvo glasovanje je bilo proglašeno za neveljavno.

Največje sporno vprašanje je to, da uslužbenec zahtevajo, da je v discipliniranem odboru tudi zastopnik uslužbencev. Ta odbor ima namreč pravico izrekat kazni za uslužbenca, denarne globe ali pa neprostovoljne počitnice brez plače.

Poleg tega zahtevajo uslužbenci priznanje unije, povrhavanje mezde, osem ur dela in še drugo.

Kompanija se je dozdaj pokazala precej trmoglavna in neče priznati zahtev uslužbencev. Položaj je tak, da pride do stavke, ako kompanija ne odneha. Uslužbenci so navdušeni za stavko in so pripravljene se je poslužiti kot zadnjega sredstva, da se omehča cestnoželezniška družba.

Poincare dobil zaupanje.

Pariz, 29. jun. — Socialisti v zbornici so večer predlagali, da vlada takoj izpusti iz ječe 2 poslanca iz Alzacije, ki sta bila obsojena radi avtonomistične propagande. Poincare je odklonil diskuzijo in zbornica ga je podprla s 420 glasovi proti 150. Danes se vrši glasovanje o vladni deklaraciji z dne 6. junija, ko so bila na prošnjo vlade odgodena vsa vprašanja, dokler ni bilo rešeno vprašanje stabiliziranja frankovne valute.

Moško truplo najdeno v reki.

Evansville, Ind. — Truplo moškega, ki je bilo pozneje identificirano kot Clarence Browrick, je bilo v četrtak najdeno v reki Ohio v bližini Newburga.

KRALJIGARET NA JUGU IZZIWA DELAVCE

Med delavce na jugu prihaja nov duh.

Winston Salem, N. C. — Med tem ko se se mokrači in suhači pograbili na demokratični konvenciji v Houstonu, Tex., so se pričeli pripravljati delavci in kapitalisti tukaj, da se spoprimejo. Tako dobiva tudi solidni jug svoje luknje in špranje.

Zadnja nada, da se ohrani mir, je šla, ko je W. N. Reynolds, ki načeljuje veliki kompaniji za izdelovanje cigaret in drugega tobaka za pušenje v pipah, dejal osebnemu zastopniku Williamu Greena, predsednika Ameriške delavske federacije, da ne bo podpisal pogodbe s organizacijo tobačnih delavcev.

To naznanilo cigaretnega kralja je bilo sporočeno piedmontskemu organizatoričnemu odboru na izredno dobro obiskani seji.

Edward L. Crouch, organizator tobačnih delavcev in predsednik organizacije tobačnih delavcev, je zavil rokave in je v daljšem govoru rasgajeval mezdno znižanje in črnolatarske metode tobačne tvrde. Dejal je v svojem govoru, da je zdej mera polna. Taktika, ki jo zavzemajo delavci proti tej tobačni tvrdis, bo kmalu objavljena.

Na seji je bilo 246 delegatov in zastopana so bila skoraj vsa vodilna mesta iz Severne Karoline. Polovica delegatov je bila iz Winston Salema. Maršalstvo delavcev je riskiralo, da ga sadene jeza podjetnikov in bo močroče izgubil delo.

Kajti tvrdka Reynolds je že odslavila 6000 delavcev, ker so se pridružili delavski organizaciji. Med njimi je bilo opaziti tudi precej zamorskih delavcev, kar znača, da so se zamorski delavci na jugu pričeli tudi probujati in čutiljo, da so ljudje in imajo zaradi tega pravico živeti kot ljudje.

Crouch, precej čokati, ki ima bergijo, ker ima odrosano eno nogo, je delavcem podal silko, kako nečloveško ravna kompanija z delavci. "Jaz nisem agitator, ki je prišel od zunaj," je dejal govornik. "Meni so dobro znane razmere pri tej kompaniji. Skozi 18 let sem izdeloval koalterne škattje za tobak, ki se prodaja pod znamko "Prince Albert". Delal sem tudi v sušilnici in opravljal še druga dela. Znamo mi je, kakšno mezdo prejmemo tukajšnji tobačni delavci. Tu so delavke, ki zaslužijo le \$2.65 na teden. Povprečna mezda je manj kot enajst dolarjev na teden. Na tisoče jih pa zaslužijo manj kot deset dolarjev na teden. Našli ne bodete tobačnega delavca, ki zasluži po 25 dolarjev na teden ali pa blizo 25 dolarjev na teden. Pomislite, Reynolds je pa rekel zastopniku Williamu Greena, predsednika Ameriške delavske federacije, da so delavci zadovoljni."

Wilson, predsednik Državne delavske federacije, je naglašal, da kompanija ne plačuje nizke mezde, ker je ubožna. Lani je imela 29 milijonov dolarjev dobička, ki ga je razdelila med delničarje. To pomeni, da je imela od vsakega delavca in na teden \$48.65 dobička. Dobiček je bil štirikrat večji, kot je delavec prejel mezde.

Govorili so še drugi delegati in postavili izkoriščanje tobačnih delavcev v pravo luč. Sklenilo se je, da svet obdržava prihodnje zborovanje v Danvillu, kjer je središče tekstilne in krojaške industrije.

Narodno mladinski list, najboljši mesečnik za slovensko mladino!

Vlada "velike koalije" v Nemčiji

Nemški kabinet s čudno mešanico se predstavi zbornici v torek.

Berlin, 29. jun. — Premijer Mueller je danes naznanil, da je nova vlada končno organizirana in deklaracija vlade pred novo zbornico pride v torek. Predsednik Hindenburg je odobril listo ministrov. V vladi so štiri socialisti, dva od ljudake (Stresemannove) stranke, en demokrat, en centrist (klerikalec), en Bavarec in eden, ki ne pripada nobeni stranki.

Vlada "velike koalcije" je bila zagotovljena, ko se je katoliški center končno udal in pristal na kompromisno delo. Centristi in demokratje so najbolje ovirali sestavo "velike koalcije", ker se niso mogli spriznati s socialističnimi zahtevami — nočejo priznati, da so bili tepeni pri volitvah.

Dr. Stresemann je ostal zunajni minister in general Groener obrabi vojno ministarstvo; pravtako ostaneta dr. Curtius (ekonomija) in dr. Schaetsel (pošta in brajstvo) v kabinetu; novi ministri so: Mueller (predsedništvo), Hilferding (finance), Koch (podpredsedništvo in pravosodje), Guarrard (transport), Dietrich (šivilstvo in poljedelstvo), Wiessel (dalo) in Severing (notranje zadeve).

Nova vlada je čudna mešanica, ki bo teško smodna rešiti kak težji problem. Politični krogi čutiljo, da je vlada le provizorična značaja, ki bo kolebala enkrat do jeseni.

Švedski zakon za je-pensko revolucijo

Vlada je dekretirala zakon "s-hrone miru" s divjimi klavzulami.

Stockholm, 29. jun. — Vse osebo na Japonskem, ki organizirajo ali drugače vodijo tajne organizacije, katerih smoter je temeljni spreminjanje japonske ustave, čaka smrtna kazen na podlagi novega zakona "za obrambo miru," ki ga je včeraj sprejel vladni svet.

Novi zakon določa, da vsak član tajne revolucionarne organizacije, ki stremi po spremembi ustave, mora biti kaznovan s minimalnim zaporom dveh let. Vsaka oseba, katere cilj je, uničevati privatno lastnino ali sistem privatne lastnine, mora iti najmanj za deset let v ječo.

Nobile se vrne k tovarništvu na ledu

Vodil bo sam različne akcije tim pride lepo vreme.

Rim, 29. jun. — General Nobile je sporočil včeraj iz Kings Baya, da se vrne v letalu k svoji partiji na ledeni ploči kakor hitro bo vreme ugodnejše. Zdravniki so mu dovolili polet, ko je nekoliko okrevel. Polet so izvršili v italijanskem letalu "Epsilon-55," ki ga pilotirata majorja Maddalena in Penzo.

Istočasno je prišla vest s severa, da se je ledena ploča, na kateri taborijo štiri Italijani in švedski letalec, pomaknila 13 milj proti vzhodu v zadnjih dveh dneh. Reševalno delo še vedno počiva valed goste megle.

Moša ubila.

Chicago. — Basile Johnson je v četke streljala na svojega moža in ga ubila. Do streljanja je prišlo v prepiru radi neke malenkosti. — Žena je bila aretirana in odvedena v ječo.

Zrve avtomobilov.

Chicago. — V četrtak so bile nadaljne tri osebe ubite na mestnih ulicah v kolizijah s avtomobilom. Število rtcev v tem letu je naraslo na 451.

PROSVETA

GLASLO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Članek objavljen po dogovoru. Objavljati se ne smejo.

Narodna: Zedinjene države (vzroč Chicago) \$6.00 na leto, \$2.00 na pol leta; Chicago in Ciroto \$7.50 na leto, \$2.75 na pol leta, in za tujostvo \$9.00.

Naslov na tvoj list ima slika s Nomen:
"PROSVETA"
 2557-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
 Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Dotan v obliki p. pr. (May 31-1928) poleg vsakega izstupa na naših straneh, da vam je o tem dovolj potekla naročila. Posvetite najprej, da se vam ne učiti list.

ZAKAJ DELAVCI ČAKAJO?

Kdaj se zdravijo? Ali čakajo novih bat in od strani zagovornikov in podpornikov sedanjega kapitalističnega gospodarskega sistema, da spoznajo potrebo politične organizacije delavnega ljudstva?

Leto in polno leto je mrtvo, ako se opazuje politično gibanje delavnega ljudstva v Ameriki. V Chicagu vlada velika zaspanost v političnem gibanju kot v drugih velikih industrijskih središčih. Ako bi socialisti ne bili na delu za organiziranje delavnega ljudstva politično, tedaj bi trezen opazovalec mislil, da se delavci in farmarji sploh ne brigajo za politiko.

Čikaško strokovno organizirano delavstvo se sicer ne strinja popolnoma z nestransko politiko Ameriške delavske federacije, kar dokazuje s tem, da ji ne sledi v celoti. Državna delavska federacija v Illinoisu je do vrata zabredla v manevriranje s starimi strankami, ki sta obe zagovornici in podpornici kapitalističnega sistema blagovne produkcije in distribucije. To pomeni, da Državna delavska federacija še vedno podpira staro Gompersovo politiko, da naj se prijatelji delavstva nagradijo, sovražniki pa kaznujejo. Kaj takega v starih dveh strankah—demokratični in republikanski—sploh ni, ker prijatelji delavstva sploh ne postojajo v nobeni teh strank. Ako kateri zakonodajec, ki je pripadnik ene ali druge stare stranke, kaj predlaga v zakonodajni zbornici ali senatu, kar koristi delavnemu ljudstvu—delavcem ali farmarjem, tedaj to stori, ker je med njegovimi volilci toliko delavcev in farmarjev, ki malo daj mislijo, kot sega njih nos tu je njegova izvolitev odvisna od teh delavcev in farmarjev. Zakonodajec, ki prisega na evangelij starih strank, ne stori tega, ker je prijatelj delavcev in farmarjev, ampak iz strahu, da izgubi svoj mandat. Kdor se zanima za vse, kar se godi v postavočajnih zborih, se lahko hitro prepriča, da za vsako drobtino, ki jo dobe delavci in farmarji, posedujoči razred dobi lepo in veliko masleno pogao. Delavski prijatelji v politiki postojajo le v domiljšiji in nikjer drugje. Več kot trideset let ameriški delavci poslušajo nasvet pokojnega Sam Gompersa, kljub temu so socialni zakoni v bogati Ameriki bolj pomanjkljivi, kot v ubožni Evropi. Ako ameriški delavec prejema višjo mezdno kot evropski, tedaj se ne vrši to iz ljubezni do delavcev, ampak zato, ker ameriški delavec vsled spopolnjenih strojev tudi štirikrat več producira kot evropski in ker ameriški delavec ne plačuje produktov z dinarji, lirami, franki ali šilingi, ampak z ameriškimi dolarji. Ameriški podjetniki pa obratno prejemajo tudi večje dobičke od sadov dela delavcev in farmarjev, kot njih evropski tovariši.

Dokler delavci in farmarji ne pridejo do spoznanja in razumevanja, da morajo biti politično organizirani, da branijo svoje gospodarske interese in dokler ne prebavijo strupa, s katerim so podporniki in zagovorniki kapitalističnega gospodarskega sistema zasturili njih možnosti, toliko časa ni upanja, da se delavci in farmarji prično v masah zanimati za delavsko ali socialistično stranko.

Stranka, ki zastopa delavske interese in propagira nov gospodarski red, ki bo koristil vobče vsem ljudem, posebno pa duševnim in ročnim delavcem na polju industrije in agrikulture, je že tu. Ta stranka se imenuje socialistična.

Delavno ljudstvo plava med dvema starima strankama. Ako so republikanci v moči in dobi od njih prav dobro po grbi, tedaj ljudska masa pravi: "Dobro. Letos bom volila demokratično." Ko se koncem štirih let prepriča, če jo je republikanska stranka tepla s šibo, jo je demokratična nabijala s palicami, tedaj pa pravi: "Dobro, letos kaznujem pa demokrate." Nato zopet voli republikansko. Tako se ponavlja leto za letom. Bogati ljudje postajajo milijonarji, milijonarji pa milijardarji, delavno ljudstvo se pa v splošnem pogreza v vedno večjo revščino.

Zakaj pa ta masa delavnega ljudstva nikdar ne pravi: "Dobro. Trpela sem, ko so bili na krmilu republikanci in nič se ni izboljšalo, ko so bili v sedlu demokrate,

zato bom kaznovala letos republikance in demokrate in volila bom kandidate socialistične stranke same za preizkušnjo?" Zakaj tega masa delavnega ljudstva ne reče? Zato, ker nič ne misli in poslušala le sugestije, ki prihajajo iz Wall Streets, iz trdnjave zagovornikov, prepovednikov in podpornikov kapitalističnega gospodarskega sistema in ki jih razirajo profesionalni političarji starih strank in ki se prav dobro počutijo pri polnih loncih mesa in nimajo najmanjše potrebe, da se izpremeni gospodarski sistem, ki jih bogato hrani in jim daje obilo veselja in razvedrila.

Dokler delavno ljudstvo ne bo pričelo misliti samo o vzrokih trpljenja, ki je posledica današnjega kapitalističnega gospodarskega sistema, ne bo glasovalo za osvoboditev samega sebe iz kapitalistične sužnosti. Da se to zgodi, se pa mora število socialistov najmanj početriniti, pomnožiti se mora število članov, da bodo lahko pobili številne in delavnemu ljudstvu škodljive sugestije. Zato na delo za pomnožitev števila članov delavske stranke, ki se imenuje socialistična, in za pojačanje njene tiska.

VESTI IZ NARODNI

In farmarske maselne.

Sheldon, Wis. — Prav malo je bilo dopisov v Prosveti iz naše farmarske nasebine. Vzrok menda je ta, ker med nami ni nobenega, da bi bil izurjen v pisavi, kar tudi jaz nisem. Pa vendar se podam v javnost; bom vsaj videl, kako bo izgledalo. Vsak raz zvečer list v roke vzame in čita; nekaj je treba na stran pustiti, planje ali branje. Pozimi sem bral dopise (Willards, Draperja, Krivitzka, Wis., da bi to spomlad enkrat skupaj ahod priredili in dobili dobrega govornika. S tem se tudi jaz strinjam, ker vem, da bi se tudi večina udeležila, samo malo preveč so naše nasebine oddaljene in ne vem, če bo kaj iz tega.

Ze dolgo sem si želel videti nasebino Willard, kar se je splohno 17. junija. Zjutraj ob 8. uri smo odrinili iz Sheldona, misleci da ob 10. ali pol 11. uri bomo že tam, da lahko še do sve tve mase pridemo, če že ne k celi, pa vsaj k zadnjemu koncu, ker smo sami pobošnaki. Na tem pa smo bili precej ogoljufani. Valc temu, da smo se k masi objubili, nam bi bila sreča mila, ker menda Bog ne mara za nas, da bi prišli v njegovo hišo, no, mi pa za njega ne.

Pot ni bila nikomur znana. Mape smo imeli s seboj, pa smo vseno zavozili. Ako bi nas kakešen izurjen voznik videl, bi se mogel smejati, da bi od smeha počil. Na kripotih smo ali kar naravnost, ne zmenet se, kam znamenja kažejo. Oblačno je bilo, da se ni dalo dognati, kje je solnce, pa smo zapeljali tako daleč, da smo prišli na Jump River k rojaku Brumsmitu, kjer smo vsak eno steklenico ječmenovca izpraznili, za kar mu lepa hvala. Potem pa brez našimi "lisami" nazaj proti jugu. Bili smo malo bolj previdni. Dež je začel padati, da se ni več tako kadilo; je bilo pa bistvo, da so na ovinkih naše "lise" kar postrani vozile. Okrog ure smo vendar prišli na Willard, ko so ravno rojaki k društveni seji prihajali. Sprejeti smo bili povsod prijazno. Najprej smo si ogledali Narodni dom, ki je res nekaj krasnega za to nasebino. Mislim, da se ne bodo nikdar kesali za ta korak. Obiskali smo rojaka Franka Berganta, kjer smo se sešli s mlancem Frank Novakom in s Milletom. Pri Bergantovih smo bili dobro postreženi. Iskrena hvala! Skoro bi bili pozabili na domačo zabavo v Narodnem domu, ki se je vršila po seji. Nato smo šli nazaj v mesto, seveda, jaz prvi. Spet sem bil tako srečen, da sem krenil naprečno stran in pripeljal smo se pred neko veliko poslopje. Kar naenkrat zagledam nekoga molkega in ženske, ko sta ravno čisto prekorčila, roko v roki, tako da sem se mogel na zavore pritlaniti. Nakar mi moja žena reče: "To sta pa gvižno fajmošter in kuharica." Lej ga zloka! Pa res, še ustavila sta se in za nami gledala. Samo to mi je žal, zakaj nisem bolj počasi vozil, da bi jih bolj natančno ogledal, za njim ozirati se pa nisem imel časa, ker sem videl, da naprej ni ceste.

V dverani smo se prav dobro zabavali; komaj smo prišli, pa so se že rojaki začeli razhajati. Pogledam na ure in vidim, da čas prihaja za krave molsti, kar mora biti ob dohodu uri storjeno, če ne krave kmalu miko zgube. Povedali so nam, da zvečer bo še večja zabava, da naj počakamo in gremo z njimi k večerji, kar bi bili tudi storili, saj ga ni bilo več kot en mesec.

Nekako ob pol šesti uri smo le odrinili nazaj proti domu. Protihlanu smo bolj vedeli pot ko z doma in smo prišli brez ne zgrade nazaj. Lepa hvala vsem, s katerimi smo se spoznali, za prijaznost in gostoljubnost. Le glejte, da tudi vi tiš ob prvi priložnosti obiščete.

Še en par vrtic industrijskim delavcem: Če katerega veseli kmetijstvo, naj se odloči in pride si svet pogledat, posebno sedaj v poletnem času, bo vsaj videl, kako in kaj vse raste. To pa za tisti, kateri imajo reano voljo in veselje do kmetije in živinoreja. Kdor nima pravega veselja, je boljše, da tam ostane, kjer je. Zemlje je še dosti dobre in rodovitne in tudi poceni je sedaj. Ko sem jaz kupil, sem plačal po \$20 akter l. 1914. Potem je šla cena gor do \$50 akter, to je zemlja brez poslopja. Sedaj se pa za dobi za \$10—\$15 akter. Svetojsem pa vam, da se varujete preveč kamenja. Ne škodi, če ga je malo, a ne po celi kmetiji. Preveč pečeno tudi ni dobro. Rad bi videl, da bi se še kakšen Slovenec v našo nasebino naselil. Če bi katerega veselilo zvedeti kaj več pojasnila, sem mu vedno na razpolago.

Še en par vrtic industrijskim delavcem: Če katerega veseli kmetijstvo, naj se odloči in pride si svet pogledat, posebno sedaj v poletnem času, bo vsaj videl, kako in kaj vse raste. To pa za tisti, kateri imajo reano voljo in veselje do kmetije in živinoreja. Kdor nima pravega veselja, je boljše, da tam ostane, kjer je. Zemlje je še dosti dobre in rodovitne in tudi poceni je sedaj. Ko sem jaz kupil, sem plačal po \$20 akter l. 1914. Potem je šla cena gor do \$50 akter, to je zemlja brez poslopja. Sedaj se pa za dobi za \$10—\$15 akter. Svetojsem pa vam, da se varujete preveč kamenja. Ne škodi, če ga je malo, a ne po celi kmetiji. Preveč pečeno tudi ni dobro. Rad bi videl, da bi se še kakšen Slovenec v našo nasebino naselil. Če bi katerega veselilo zvedeti kaj več pojasnila, sem mu vedno na razpolago.

Sedaj moram naznaniti žalostno vest, da je preminula rojakinja in žena brata Jakob Raska, rojena Johana Zimmermann, l. 1884, v vasi Rudnik pri Ljubljani. Tu zapušta 4 hčere in enega sina v starosti od 8 do 17 let in zalujočega moža; dva brata v Ohiju, enega v Misouriju, v starem kraju pa sestro. Bolehala je še tri leta za nekako kožno bolezen srbečico. Mož je vse storil, da bi odpravil bolezen pa vse zaman. Sedmi mesem jo je dal v bolnišnico v Chippewa Falls, kjer je bila 5 mesecev. Zdravniki ji niso mogli pomagati in so pronašli, da je rak.

Pokopana je bila 22. junija v Gilmanu, Wis. Bila je priljubljena med vsemi rojaki in drugimi sosedi, kar je pričala obilna udeležba pri pogrebu. Pogrešali jo bodo, ker bila je vedno prijazna in vesela. Pripadala ni k nobenemu društvu, kar je najbolj žalostno za ostalo družino.

Rojaki in rojakinja, spet imamo vzgled in svarilo. Pristopite v društva! Pristopajte v društva SNPJ.

Tebi, Johane pa, mirno počivaj. Ni te več med nami, a blag spomin ostane vedno med nami. Naj ti bo lahka ameriška gruda. Družini in sobratu Grmu pa moje sožalje.

Luisa Derasovek.

Pozdrav prijateljem.

New York, N. Y. — Pozdravljam vse znance in prijatelje v Duragi, Colorado, pred odhodom iz New Yorka in staro domovino. Posebno pošiljam pozdrave družinam Frank, Kosak, Avšlhar in drugim. Zahvaljujem se jim

za postrežbo in sprembo na kolodvor. Na veselo svidenje onkraj morja! — Mat. Zonta.

Smrtina žena. Laserna, Pa. — Naznaniti želim vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, da je dne 4. junija preminul naš ljubljenski sinček Josef Ofak. Na tem mestu se zahvaljujemo vsem, ki so nas obiskali v bridki žalosti in vsem onim, ki so darovali cvetlice in vence našem sinu, najlepša hvala pa moji sestri, ki je prišla tako daleč, da me je tolažila in podarila sinu krasni venec. Hvala tudi nabiralkam prispevkov za cvetlice.

Naš sinček ne bo nikdar pozabljen. Lahka mu ameriška gruda! Zalujoci ostali: Joseph in Angela Ofak, starša, Angela, sestra.

Smrtina žena. Ely, Minn. — V bolnišnici v Duluthu je dne 21. junija preminula znana rojakinja mrs. Martha Zoretich, na posledica operacije na slepiču. V Ameriki zapušta brata in sestro, v stari domovini pa enega brata in sestro. Pogreb se je vršil dne 23. junija na Elyju. — Poročevalec.

LISTNICA UREDNISTVA.

Laserna, Pa. — J. O. — Ako želite, da pridemo imena rojakov in darovalcev, ki jih imenujete, tedaj moramo pridobiti kot plačan oglas. Spročite. Po zdrav!

Žena v razvoju človeštva

Občeznato dejstvo je, da sta za življenje človeštva molki in žena enako nezogibno potrebni in da sta enako važna. Toda to velja le tedaj, če gledamo družabno življenje kot doživljanje, ki se vedno na enak način ponavlja. Ne velja pa z ozirom na spremembe življenja, t. j. z ozirom na družabni razvoj. Za razvoj družbe nista molki in žena imela vedno istega pomena. Ta pomen se je spreminjal ob enem, ko so se spreminjali vsakokratni ekonomski (gospodarski) pogoji. V začetkih kulture, ko ni bilo skoro druge delitve o delu kakor ona med moškim in ženo, pripadala njemu boj (vojna) in lov, njej pa gospodinjstvo, ki je obsegalo tudi skoro celo produktivno delo, t. j. početki obdelovanja zemlje in (domače) industrije. Najvažnejše iznajdbe in razkritja so se v tem študiju izvršile v delovnem področju žene in ona tedaj dosegla za razvoj dosti večji pomen, kakor molki.

Isti razvoj pa končno ustvari pogoje, ki sodelovanje žene pri dvigavanju človeštva močno pomagajo v ozadje. To se zgodi, brž ko se poljedelstvo razvije preko prvotnega izsekavanja njive do prave obdelave polja s plugom, ki ga vleče vol, in ko se posamezne grane industrije (domače) ločijo od gospodinjstva in pripadajo posameznim poklicom. Ta nova udeleževanja izvršuje že molki. Delež teh v tehničnem razvoju vedno bolj prekaša delež žensk, katerih domače gospodinjstvo ostaja sorazmerno konservativno (stare).

To se še bolj pokaže ob postanku države, ki je produkt vojne in osvoboditve in ki se obdrži z vojno spretnostjo, kar tvori delo in spretnost molkih. Osvojitev in izkoristitev državne moči, t. j. politika, je torej od vseh početkov privilegij molkih. Tedaj oni politično in gospodarsko še daleko prekašajo ženske.

Ni večje zmote, kakor mnenje, da postaja položaj žene tem boljši, čim višja postaja kultura. Na Grškem so ustvalje žene (v zakonu) večji ugled in več svobode v časih Homerja (najstarejši čas) kakor v dobi Perikleja. Zakonske žene v visokokulturnih Atenah so bile mnogo bolj zaslužene kakor ose v surovi in zaostali Sparti. Globoko segajoča sprememba v položaju žene se začela šele s čisto novimi gospodarskimi odnosi, ki zavladajo iz industrijskega kapitala. Osvoboditev žene kakor tudi mezdni delavci se omogoči iz teh novih odnosov. Toda do tega ne pride po teh odnosih kar same po sebi.

Nasprotno. Industrijski kapital stremi za tem, da proletarijat, zlasti pa proletarsko ženo čim nižje potlači, kakor so povprečno preje tlačili delovne sloje. Ali pod učinki istega kapitala se država in družba izoblikuje tako, da omogočijo delavcem in temam, boriti se po nestranskih višjih težavah uspešno proti temu ponizanju in da se vedno bolj bližajo popolni osvoboditvi.

To se dogaja za vsak dan na ta način, da kapital vedno bolj razpira družino v njeni stari obliki pri vseh onih, ki nimajo posesti in tudi pri onih, ki se štejejo, k srednjemu stanu, in sicer s tem, da istrigava žene in hčere iz kroga gospodinjstva in jih sili na pridobitno delo, za katero kapital tudi nudi priložnost. (Obenem industrijski razvoj vedno bolj krči delo v domačem gospodarstvu.

Tako se za vedno večji del žensk raztrgava stara vez na gospodinjstvo in ženska postaja vedno bolj enakovredna sodelavka molkega. Poreči se ji tedaj, da si v dravi in v družbi osvaja skupno z moškimi vedno več pravice.

Ženske gibanje in proletarski pokret sta oni dve veliki in zmagujoči gibanji, ki dajeta našemu času svoje obilje. Izvirata iz enakih enomolikih pogojev in korakata dolgo časa paralelno drug poleg drugega. Mnogim od nas se je zdelo, kakor da bo socializem vzrasel iz združenega delovanja za svojo osvoboditev borečih se žen in proletarcev.

Danas pa vemo, da je to bila iluzija ali prevara. Proletarijat kot najnižji razred se ne more osvoboditi, ne da bi osvobodil vse zatirane. Temu nasproti ženske kot take nikakor ne potrebujejo še osvoboditve proletarijata.

Priznanje političnih pravic ženskam nima torej tega nujnega učinka, da bi se k proletarskim črtam socializma tudi že tako pridružile ženske same po sebi. Torej ni pomenja še povečanje moči v prid proletarijata, temveč le podvojitev polja rekrutacije za vanko imed razrednih strank. In niti ni natančno naš podvojitev. Kajti ženske proletarijata so valed svoje dosežanje zgotostosti duševno bolj kakor molki zavirani od svojih jerobov, od katerih se se da le ljudske mase dosej na konopcu voditi, zlasti od duševščine.

In v resnici vidimo, da se iste stranke, ki so se doslej najbolj upirale ženski voljni pravici, sedaj celo stremje za tem kot n. pr. klerikaleci v Belgiji, da bi tako obdržali svojo vlado nad proletarijatom.

Toda študij je tako politika zelo zvit, je ravnotako kratkovidna, kakor je bila Bismarčkova politika, ki je leta 1867 in 1871 dal nemškemu narodu sploh in enako volilno pravo, da bi nadmoč kmetov mobiliziral proti neprijetnim liberalcem. Dosegel je pač polom liberalcev, ali s tem je v zameno dobil dosti odločnejšo in zelo brzo naraščajočo opozicijo socialnih demokratov.

In tako mora priti ženska volilna pravica prej ali slej v korist socialistov, dasi se meščanske ženske energično udeležujejo razrednega boja svojih mož in dasi še mnogo proletark vodijo za nos dušini in prosvetni agentje vladajočih razredov.

Udeležba pri volitvah pomeni najboljša sredstva, da v ženskah, ki se jih je moderno življenje najmanj dotaknilo, vzbudi interes in razumevanje za proletarski razredni boj. Brez tega razumevanja žensk proletarijat ne more uspešno voditi svojega boja.—To, da se delavec udeležuje razrednega boja, pomenja naj večje irtve kakor za posedujočega. In molki proletarce je v vsem svojem političnem in socialnem delovanju bolj vesna na simpatijo žensk v svoji družini kakor mož posedujočih. To je v avstrij s tesnobo stanovanjskih priilik in s skromnostjo dohodkov.

Pelno svoje silo v državi in v družbi more proletarijat razviti le tedaj, če se njegove ženske z istim navdušenjem in razumevanjem udeleže boja kakor molki. Kapitalist pa rabi v svojih bojih proti proletarijatu mnogo manj pomoči in razumevanje simpatije svoje žene ali svojih hčera.

OPAZOVANJA

"Planka." Običajni pasji dnevi pridejo prihodnji mesec — ako sploh pridejo letos — dnevi "plank" so pa že tukaj. Politični plankeci tečejo "planke" že od nove leta za svoje platforme, na katerih bodo stali kot petelini na gnoju in čakali na putke z glasovi na volilni dan.

Petrolejska stranka, ki je postavila Hooverja na svojo platformo, ima zelo zanimive "planke".

Na primer tista, glede naseljevanja. Glas se, da ameriško delavstvo mora ostati zavarovano s zakonom omejenega naseljevanja. Kako? Tako, da ostane ameriški delavcu več dela, če so vrata Amerike zaprta inozemskim delavcem. Imigranti so nevarni tekmovalci, ker primejo za delo za vanko plačo in s tem ogrožajo visoki mezdni standard ameriškega delavca. Zato morajo biti vrata zaprta.

Imenitna "planka"! Pove namreč — ako sploh kaj razumemo, da ameriški delodajalec nima sredi za domačega delavca, sploh je slab patrijot. Če bi bila vrata odprta, bi najemal le nove dole imegrante, ki bi bili morda pripravljene delati za dolar na dan. Razumeti pa moramo, da isti delodajalec kontrolira petrolejsko stranko — in ker se zampa samemu sebi, je sprejel "planko", da morajo biti vrata v Ameriko zaprta, da mu ne bodo imigrantje delali izkušnje in slin. . . To je "horse sense"!

Medtem pa, ko so vrata v Ameriko dobro zaplankana, je kljub temu par milijonov domačih delavcev brez dela. Glede teh brezposelnih delavcev ni nobene "planke" v platformi petrolejske stranke. Kaj bo Amerika z njimi? Kaj če bi katera druga država odprla svoja vrata in jih pustila k sebi? Nemogoče! Ameriški delavec mora čuvati svoj visoki mezdni standard, čeprav ne dela in ne prejema nobene mezde, visoke niti nizke!

Druga "planka" izjavlja, da mora biti ameriška industrija dobro zavarovana z varstveno carino; zavarovana industrija znači, da je tudi naše delavstvo zavarovano. Inozemsko blago ne sme delati konkurence z domačim blagom — kakor ne sme človeško blago v obliki naseljenčev — zato mu je treba postaviti visok plot carine.

Kljub temu so v Ameriki visoke gomile domačega blaga, ki taka na trg in lastniki tega blaga gledajo na vse strani sveta, da bi ga spečali v denar in dobiček. Kako to? Ali je ameriško ljudstvo, ki je tako dobro zavarovano z zaprtimi durmi in visokimi plotovi, še tako dobro založeno z vsami potrebščinami, da ne potrebuje več ničesar?

Ne vem. Jaz še nimam avtomobila, vem pa, da Ford pošilja avte po vsem svetu. Moj so sed tudi pogreša to in ono. Kako da naju ne štiti varstvena carina? Zakaj sme gospa korporacija poslati najin delež iz Amerike v zunanji svet?

Naj hudič vname vse te "planke" in planke in čredo, ki ima zaplankane oči, da nič ne vidi!

Mestni komisar aretiran.

Michigan City, Ind. — Sedem oseb, med njimi John H. Boss, mestni komisar, in šerif Frank Lephant, je bilo v četrtek aretiranih v tem mestu na obtožbo azenih prohibicijskih agentov, da so zapleteni v zaroto kršitve 18. amendmanta.

Ni torej ni za socializem važnejšega kakor to, da ženo vzdrami. In zato je pomenjalo in pomenja za nas ženska volilna pravica dosti več kakor za meščanske razrede, dasi bi nas v početkih številčno nekoliko oslabilo. Kjer je enakopravnost žene že izvojevana, tam ni več teba spelirati (klicati) na ženski interes proletarj, tem bolj pa na njih proletarski interes. In sicer ne na to, kar jih loči od moža, temveč na to, kar jih dela za sobojnevice molkih razrednih borecev. To je, kar tudi mednarodnim socialnodemokratskim ženskim dnevom daje največji pomen za socializem.

